

Współpraca handlowa w ramach „16+1”: sektorowy sukces eksportu żywności do Chin

Jakub Jakóbowski

Proponując w 2012 roku format współpracy „16+1”, Chiny zadeklarowały gotowość wyjścia na przeciw potrzebom państw Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW). Pekin dostrzegł polityczną wagę istniejącego od lat problemu deficytu handlowego i rozpoczął współdziałanie z rządami „16” na rzecz zwiększania importu z krajów regionu. Lata 2011–2014 przyniosły poprawę bilansu w handlu z Chinami na Węgrzech, Łotwie, w Czechach, Rumunii, Bułgarii i Chorwacji, podczas gdy w pozostałych 10 państwach deficyt wzrósł. Zmiany w saldzie obrotów towarowych EŚW z Chinami były jednak w małym stopniu efektem działań politycznych – wynikały one z sytuacji makroekonomicznej i nasilenia kryzysu zadłużeniowego w UE, powodującego m.in. załamanie importu chińskich produktów w części państw. Jedynie w sektorze rolno-spożywczym – stanowiącym obszar największego zainteresowania Chin – wyraźnie rozwinięta została wielostronna współpraca handlowa w wymiarze całego regionu. Tempo rozwoju współpracy dwustronnej było zróżnicowane, najbardziej przyspieszyło w przypadku Polski, Łotwy, Rumunii, Węgier i Bułgarii. Działania rządów EŚW przyniosły otwarcie chińskiego rynku dla kilkuset lokalnych przedsiębiorstw, co przełożyło się na zwiększenie sprzedaży żywności z państw „16” do Chin z 137 mln USD w 2011 roku do 400 mln USD w 2014 roku. Sukces w sektorze rolno-spożywczym pokazał skuteczność współpracy handlowej w ramach „16+1”, jednak jest on niewystarczający dla znaczącej poprawy bilansu handlowego. Udział sektora w całości sprzedawanych do Chin towarów z „16” wynosi obecnie zaledwie 3,7%, a redukcja deficytu handlowego wymaga długofalowych i bardziej kompleksowych rozwiązań, których wdrożenie spoczywa w dalszym ciągu na poszczególnych rządach EŚW.

„Nowe otwarcie” we współpracy handlowej

Chińskie „nowe otwarcie” w stosunkach z Europą Środkowo-Wschodnią, obserwowane po 2011 roku, związane było z utworzeniem nowych ram dla pogłębiania współpracy gospodarczej. Wśród głównych celów, których realizacji miał służyć utworzony w 2012 roku format „16+1” znalazły się: zwiększanie chińskich inwestycji bezpośrednich i infrastrukturalnych w regionie

oraz pogłębienie współpracy w dziedzinie handlu, w tym zwiększenie obrotów z EŚW do 100 mld USD w ciągu czterech lat. Państwa EŚW wiązały duże nadzieje z możliwościami wykorzystania zwiększonego zainteresowania współpracą ze strony Chin dla redukcji deficytu handlowego, który od momentu swojego zaistnienia w pierwszej połowie lat 90. stał się istotną politycznie kwestią i probierzem sukcesu w stosunkach z azjatyckim partnerem. Potrzeba redukcji deficytu poprzez zwiększanie importu z państw EŚW została dostrzeżona przez stronę chińską i uwzględniona w projektowaniu ofensywy dyplomatycznej w regionie.

¹ Obok Chin do grupy tej należą: Polska, Węgry, Czechy, Słowacja, Rumunia, Bułgaria, Estonia, Łotwa, Litwa, Słowenia, Chorwacja, Serbia, Bośnia i Hercegowina, Albania oraz Macedonia.

Oznaczało to wyraźną zmianę dotychczasowego stanowiska Chin – w poprzednich latach odpowiedzią na sygnalizowany przez państwa EŚW problem niekorzystnego bilansu handlowego była zachęta do samodzielnego wspierania rodzimych przedsiębiorców na rynku chińskim, wzorem pozostałych państw europejskich.

Kryzys gospodarczy w UE silnie uderzył w import z Chin, co doprowadziło do redukcji deficytu handlowego z Chinami u części państw EŚW.

Przeszkodą dla zapowiadanego ożywienia w handlu stała się eskalacja kryzysu zadłużeniowego w UE w 2012 roku, która przyniosła recesję w 8 z 16 państw EŚW. Choć w latach 2011–2014 wartość obrotów handlowych regionu i Chin wzrosła łącznie o 8,2%, ich dynamika była znacznie niższa niż przed rokiem 2008, kiedy to notowane były roczne wzrosty obrotów powyżej 25%. Związany z osłabieniem koniunktury w regionie spadek popytu na chińskie dobra konsumpcyjne, przede wszystkim elektronikę, spowodował spadek importu z Chin w 2012 roku o ok. 9%. W całym okresie 2011–2014 nie odzyskał on swojej dynamiki i wzrósł jedynie o 6,8%. Co istotne, eksport z EŚW do Chin, pomimo wyraźnego na tle poprzednich lat spowolnienia, został dotknięty przez kryzys w mniejszym stopniu – łączna sprzedaż zwiększyła się w tym okresie o prawie 18%. Wynikało to m.in. z utrzymującej się w tych latach w Chinach dobrej koniunktury gospodarczej, a także postępującego od 2008 roku przeorientowania części eksporterów EŚW na rynki pozaeuropejskie.

Związane z kryzysem w UE zmiany w strukturze obrotów handlowych przyniosły zahamowanie tempa wzrostu deficytu w handlu z Chinami, efekt ten wystąpił jednak w poszczególnych państwach „16” z różną intensywnością. W latach 2011–2014 jedynie sześć państw zanotowało spadek deficytu, a w dziesięciu z nich deficyt wzrósł. Wynikało to przede wszystkim z róż-

nic w sytuacji makroekonomicznej i strukturze towarowej handlu z Chinami. Dla przykładu, w przypadku Polski deficyt zwiększył się o ok. 27%, Słowacja zanotowała zaś rekordowy wzrost o 76%. Z drugiej strony na Węgrzech deficyt spadł w latach 2011–2014 o prawie 27%, w Rumunii o ok. 20%, w Czechach o ok. 11%. Dane za rok 2014 wskazują jednak, że bilans w handlu z Chinami zaczął ponownie pogarszać się we wszystkich państwach regionu, a przemiany związane z kryzysem zadłużeniowym nie doprowadziły do trwałych zmian w utrzymującej się od lat niekorzystnej strukturze wymiany towarowej². Chiny pozostają przy tym stosunkowo mało znaczącym rynkiem eksportowym dla państw EŚW – w 2014 roku trafiły tam towary o wartości 10,6 mld USD, co stanowiło zaledwie 1,3% całości eksportu 16 państw regionu. Z drugiej strony, ChRL jest nadal jednym z głównych partnerów regionu, jeśli chodzi o import – jego wartość wyniosła w 2014 roku 64,9 mld USD, tj. ok. 7,8% całości importu EŚW.

Wraz z „nowym otwarciem” w stosunkach politycznych z Chinami, a także wzrostem ich gospodarczego znaczenia w okresie słabnącej koniunktury w UE, rządy EŚW zaczęły postrzegać ChRL jako alternatywny wobec Europy Zachodniej rynek zbytu i źródło kapitału. Przełożyło się to na uwzględnienie Chin w dokumentach strategicznych dotyczących polityki gospodarczej części państw, a także utworzenie rządowych „programów chińskich” wspierających i promujących aktywność na tym rynku. Pomimo to, w dwustronnych i wielostronnych kontaktach z chińskim partnerem w latach 2011–2014, kwestiom handlu nadawany był stosunkowo niski priorytet. Państwa EŚW w większości skupiły się na przyciąganiu chińskich inwestycji bezpośred-

² Obserwowane obecnie w Chinach spowolnienie gospodarcze odbija się również na handlu i przyniesie zapewne dalsze pogłębienie niekorzystnego bilansu handlowego EŚW. Wedle danych chińskiego urzędu celnego, w pierwszych 7 miesiącach 2015 roku obroty handlowe z regionem EŚW spadły w ujęciu rok do roku o 14,3%, przy czym spowolnienie mocniej osłabiło import z EŚW (spadek o 11%) niż chiński eksport (spadek o ok. 7%).

nich i infrastrukturalnych, zajmujących ważne miejsce w ramach inicjatywy „16+1”, a następnie Nowego Jedwabnego Szlaku. W rezultacie wykorzystanie nowych możliwości wspierania lokalnych eksporterów, wspólnie z chińskim partnerem, było nierównomierne i stosunkowo niewielkie³.

W nowej chińskiej agendzie aktywnego rozwijania współpracy handlowej z regionem EŚW, szczególne miejsce zajął jeden sektor handlu – produkty rolno-spożywcze. Około 2010 roku chiński rząd rozpoczął działania dyplomatyczne zmierzające do zwiększania importu żywności z regionu, które nasiliły się w latach 2014–2015. Poprzez nowo utworzone platformy dialogu z EŚW Chiny wyraziły gotowość otwarcia rynku żywności dla eksporterów z regionu. Działania te spotkały się z pozytywną odpowiedzią ze strony państw EŚW. Sektor rolno-spożywczy okazał się jedynym, w którym Chiny i region EŚW rozpoczęły szeroko zakrojone działania na rzecz pobudzenia handlu i zacieśniania współpracy instytucjonalnej zarówno na poziomie dwustronnym, jak i wielostronnym.

Chiński sektor spożywczy – ogromny potencjał, ścisłe regulacje

Chińskie zaangażowanie w zwiększanie importu żywności z EŚW wynika z głębokich strukturalnych problemów, z jakimi sektor rolno-spożywczy boryka się w Chinach. Ograniczona ilość ziemi oraz nieefektywna struktura gospodarstw, wśród których dominują małe i średnie farmy, a także niska wydajność rolnictwa, czynią lokalną produkcję mało konkurencyjną i relatywnie drogą. Różnice w cenach między chińską i zagraniczną żywnością, w zależności od kategorii produktów, sięga nawet 30–40%. Dodatkowo, w związku z wysokim zanieczyszczeniem środo-

³ Jednym z zasługujących na uwagę wyjątków były Węgry, które zdołały pogłębić znacznie współpracę z chińskimi rządowymi instytucjami finansowymi, tworząc linię kredytową dla eksporterów o wartości 200 mln USD, a także podpisując umowę na swap walutowy, zmniejszając ryzyko w transakcjach handlowych.

wiska oraz przykładami dopuszczenia do obrotu skażonego jedzenia, chińscy konsumenci preferują zagraniczne wyroby spożywcze. Jest to szczególnie odczuwalne w branży produktów mlecznych – po serii bardzo głośnych skandali, dotyczących m.in. skażonego mleka dla niemowląt, branża ta przeżywa obecnie w Chinach poważny kryzys. Sprawia to, że zapewnienie

Liczne skandale związane z jakością żywności, a także niska efektywność lokalnego rolnictwa, prowadzą do zwiększenia importu artykułów spożywczych do Chin. Podlega on jednak ścisłej regulacji.

chińskiej klasie średniej bezpiecznej żywności stało się w Chinach potrzebą o charakterze politycznym. Pogłębienie współpracy w sektorze rolno-spożywym z EŚW może zapewnić Chinom dostawy wysokiej jakości przetworzonych i nieprzetworzonych produktów spożywczych, m.in. mięsa, wyrobów mlecznych, sproszkowanego mleka dla dzieci, dżemów, olejów roślinnych, miodów, przetworów rybnych, wina, a także zbóż. Chińska prasa podkreśla, że produkty z EŚW są zgodne z wysokimi standardami jakości UE, ale znacznie tańsze niż produkcja z Europy Zachodniej, dominująca obecnie w eksporcie żywności z UE do Chin.

Rząd ChRL, licząc się z szybko rosnącym popytem na żywność w Chinach i presją importową, próbuje jednocześnie zmniejszać zależność od zagranicznej żywności, stosując narzędzia protekcjonistyczne. W Chinach wdrażana jest obecnie reforma zmieniająca strukturę gospodarstw i faworyzująca duże farmy, produkcja zbóż jest subsydiowana, a import produktów spożywczych jest ściśle regulowany. Część obserwatorów wskazuje również, że nakładane przez Chiny embarga, uzasadniane względami sanitarnymi, są również motywowane chęcią wsparcia lokalnych przedsiębiorców przez ograniczenie dostępu dla zagranicznych firm. Jest to istotne z perspekty-

wy EŚW – kilka państw regionu, w tym Polska, objęte jest obecnie embargiem na eksport mięsa wieprzowego z powodu afrykańskiego pomoru świń⁴. W Chinach istnieją ograniczenia na import zbóż, a uzyskanie dostępu do chińskiego rynku mięsa, produktów mlecznych i ryb wiąże

Sektor rolno-spożywczy stał się głównym obszarem rozwoju współpracy handlowej Chin i EŚW. Efektem tego było utworzenie szeregu wielostronnych i dwustronnych platform dialogu międzyrządowego.

się ze skomplikowaną certyfikacją. Co istotne dla regionu EŚW, istniejący obecnie system regulacji handlu żywnością jest dwustopniowy – aby rozpocząć eksport, dane państwo musi najpierw podpisać z Chinami dwustronną umowę, a także nawiązać oficjalne kontakty z chińskimi służbami sanitarnymi, co otwiera drogę dla certyfikacji poszczególnych przedsiębiorstw. Sprawia to, że kluczowe dla otwarcia chińskiego rynku stają się stosunki polityczne i kontakty między służbami sanitarnymi.

Chińska oferta dla regionu

W dokumentach wypracowanych na szczytach „16+1” w Bukareszcie w 2013 i Belgradzie w 2014 roku, rolnictwo było jedynym wskazanym bezpośrednio sektorem gospodarki, w którym strony zobowiązały się rozwijać współpracę handlową. Zakres współpracy został zakreślony bardzo szeroko – zadeklarowano koordynację w dziedzinie regulacji sanitarnych, sprzyjanie handlowi płodami rolnymi czy współpracę w hodowli zwierząt i przetwarzaniu żywności. Na forum spotkań dwustronnych i wielostronnych strona chińska deklarowała również chęć rozwoju współpracy z dziedziny technologii rolniczych i wzajemnych inwestycji.

⁴ Należy jednak dodać, że podobne embargo wprowadziły również inne państwa Azji Wschodniej, jak Korea Płd. i Japonia.

W wymiarze wielostronnym utworzone zostało kilka regularnych platform wspierających współpracę w dziedzinie rolnictwa. Od 2013 roku do Europy przeniesione zostały spotkania organizowanego od 2010 roku Forum ds. Współpracy Rolniczej i Inwestycji EŚW–Chiny, skupiającego przedstawicieli służb weterynaryjnych, ministerstw odpowiadających za handel i rolnictwo, władz lokalnych, a także przedsiębiorców. W czerwcu 2015 roku utworzone zostało pod przewodnictwem rządu Bułgarii Stowarzyszenie na rzecz Wspierania Współpracy Rolnej między Chinami a EŚW, platforma wymiany informacji oraz promocji wielostronnej i dwustronnej współpracy instytucjonalnej w dziedzinie wytwarzania oraz przetwarzania żywności, rozwoju technologii rolniczych, a także obustronnych inwestycji i tworzenia spółek *joint venture* w tym sektorze. W 2015 roku współpraca w dziedzinie rolnictwa została włączona do projektu Nowego Jedwabnego Szlaku, w ramach którego utworzono wielostronne forum ds. regulacji sanitarnych dla produktów spożywczych.

Oprócz instytucji o charakterze koordynacyjnym, z inicjatywy chińskiej tworzone są bezpośrednie narzędzia wspierania importu produktów rolniczych z EŚW. Flagowym chińskim projektem, rozwijanym w latach 2014–2015, stały się międzynarodowe targi towarów pochodzących z EŚW, zorganizowane w ramach corocznych targów dóbr konsumpcyjnych w Ningbo. Miasto to ma odgrywać szczególną rolę w kontaktach z EŚW, planowane jest utworzenie tam dedykowanej specjalnej strefy ekonomicznej, a produkty importowane z EŚW mają otrzymać preferencje przy odprawie celnej w lokalnym porcie.

Wraz z intensywnym rozwojem współpracy wielostronnej z lat 2014–2015 ożywiła się również bilateralna współpraca państw EŚW i Chin w obszarze rolno-spożywczym. W ostatnich dwóch latach przedstawiciele chińskiego Ministerstwa Rolnictwa i służb sanitarnych odbyli delegacje do 10 z 16 państw regionu. W 2014 roku w Rumunii i w 2015 w Estonii kontakty między ministerstwami rolnictwa zostały zin-

stytucjonalizowane w postaci regularnie obradujących grup roboczych, podobnie jak miało to miejsce w przypadku Polski i Węgier w poprzednich latach. Większość państw regionu podpisała również z Chinami dwustronne porozumienia o rozwoju współpracy w obszarze rolnictwa.

Współpraca kilku prędkości

Utworzone w ramach chińskich inicjatyw wielostronnych narzędzia wspierania handlu produktami rolno-spożywczymi zostały skierowane do wszystkich członków „16+1”, jednak charakter chińskich regulacji importu żywności uwydatnił rolę kontaktów bilateralnych. Na tempo rozwoju relacji z poszczególnymi państwami wpływa szereg czynników gospodarczych i politycznych, stanowiących o atrakcyjności w oczach chińskiego partnera – członkostwo w UE, potencjał wytwórczy, struktura rolnictwa, a także klimat w stosunkach politycznych z Chinami. Istotna jest również aktywność poszczególnych rządów regionu w kontaktach z chińskimi służbami sanitarnymi i Ministerstwem Rolnictwa, warunkująca uzyskanie certyfikatów na import żywności. Ze względu na różnice w potencjale i poziomie aktywności, dostęp do chińskiego rynku spożywczego uzyskało tylko kilka państw, które odpowiadają obecnie za większość eksportu żywności z „16” do Chin.

Po pierwsze, obserwowany w ostatnich latach rozwój współpracy rolno-spożywczej z Chinami w dużym stopniu ominął państwa Bałkanów Zachodnich. Kontakty na poziomie ministerialnym ograniczały się do spotkań na forach wielostronnych i relatywnie rzadkich spotkań dwustronnych. Żadne z państw Bałkanów Zachodnich nie posiada certyfikacji na regulowanych rynkach spożywczych w Chinach, a całość eksportu tej grupy stanowi zaledwie 1,8% wartości żywności wysyłanej z „16” do Chin⁵. Małe

zainteresowanie współpracą ze strony Chin tłumaczyć można niskim potencjałem produkcyjnym tych państw, a także względami bezpieczeństwa – większość państw tego regionu nie jest członkami UE, a produkowana tam żywność często nie jest wytwarzana zgodnie z normami unijnymi.

Na intensywność handlu ma również wpływ klimat relacji politycznych z Chinami. Widoczne jest to na przykładzie państw bałtyckich, zabiegających o dostęp do chińskiego rynku mięsa i wyrobów mlecznych. W konsekwencji spotkania prezydenta Toomasu Ilvesa z Dalajlamą w 2011 roku kontakty chińsko-estońskie zostały zawieszane na trzy lata. Rozmowy na wysokim szczeblu zostały przywrócone dopiero pod koniec 2014 roku, po czym rząd Estonii

Dwustronna współpraca handlowa Chin i EŚW w sektorze rolno-spożywczym rozwija się nierównomiernie, co wynika głównie z różnic w potencjale wytwórczym i aktywności poszczególnych rządów.

rozpoczął niezwłocznie negocjacje w sprawie otwarcia chińskiego rynku produktów mlecznych. Kontakty litewsko-chińskie były również czasowo ograniczone z powodu spotkania prezydenta Dalii Grybauskaitė z tybetańskim przywódcą w 2013 roku. Oba państwa od kilku lat bezskutecznie zabiegają o wystawienie certyfikatów na wyroby mleczne. W odróżnieniu od Litwy i Estonii, rozwijająca stabilnie współpracę z Chinami Łotwa zdołała uzyskać certyfikaty na sprzedaż produktów mlecznych, obecnie do chińskiego rynku dopuszczonych jest 11 łotewskich firm. Wszystkie trzy państwa bałtyckie mają dostęp do rynku przetworów rybnych. Względy polityczne zaważyły też w pewnym stopniu na rozwoju współpracy czesko-chińskiej, a mała intensywność relacji w ostatnich latach sprawiła, że od czasu dopuszczenia czeskich firm do chińskiego rynku produktów

⁵ Dokładne dane dotyczące wielkości eksportu poszczególnych państw „16” do Chin znajdują się w Aneksie.

mlecznych w 2008 roku (obecnie 17 firm posiada certyfikat) współpraca w dziedzinie rolnictwa nie była pogłębianą aż do „restartu” w stosunkach politycznych z przełomu 2014 i 2015 roku.

Największe postępy współpracy, zarówno pod względem liczby otwartych rynków, jak i wartości eksportowanej żywności, poczyniły państwa o największym potencjale wytwórczym, będące dla Chin najbardziej atrakcyjnymi partnerami. Na przestrzeni ostatnich lat Polska wynegocjowała dostęp do chińskiego rynku przetworów mlecznych (71 firm), ryb (14 firm), mięsa (17 firm), a także silnie chronionej branży sproszonego mleka dla dzieci (1 firma) – w rezultacie w 2014 roku polski eksport żywności do Chin wyniósł aż 219 mln USD, odpowiadając za prawie 55% całego eksportu „16”. W 2014 roku rządowi Węgier udało się uzyskać dostęp do chińskiego rynku mięsa, głównie mrożonej wołowiny, wieprzowiny i drobiu – obecnie pozwolenia na eksport ma 8 producentów. Szczególnym przypadkiem jest Bułgaria, w której eksporcie żywności dominują zboża, w tym kukurydza sprzedawana z przeznaczeniem na pasze. W latach 2013–2014 eksport tej kategorii produktów wzrósł z 2,5 mln USD do prawie 49 mln USD.

Dostęp do rynku chińskiego uzyskało kilkuset producentów z EŚW, co potroiło wartość eksportu żywności do Chin w ciągu trzech lat. Udział artykułów spożywczych w całości eksportu pozostaje jednak niewielki – w 2014 roku było to 3,7%.

W 2014 roku eksport żywności z Rumunii do Chin wyniósł zaledwie 13 mln USD, przykład tego państwa jest jednak interesujący ze względu na model współpracy. W efekcie starań rządu Rumunii o otwarcie chińskiego rynku mięsa Chiny przyznały pierwszej rumuńskiej spółce, Smithfield Romania, licencję na eksport mrożonej wieprzowiny w marcu 2015 roku. Spółka ta należała wcześniej do będącego największym

producentem wieprzowiny na świecie amerykańskiego koncernu Smithfield, który w 2013 roku został przejęty przez chiński koncern spożywczy Shuanghui International. W rezultacie jedyna spółka rumuńska eksportująca mrożoną wieprzowinę do Chin znajduje się *de facto* w rękach kapitału chińskiego. Model ten, polegający na chińskiej inwestycji w sektor spożywczy w celu dostarczania żywności na rodzimy rynek, może znaleźć szersze zastosowanie w Europie Środkowo-Wschodniej.

„16+1” a rozwój handlu

Pogłębienie współpracy gospodarczej w sektorze rolno-spożywczym przełożyło się na wzrost wartości eksportu w tym sektorze, co jest dowodem na skuteczność rozwijania handlu po „nowym otwarciu” w stosunkach Chin i EŚW. Sprzedaż żywności rosła przez cały okres 2011–2014, by osiągnąć zagregowany wzrost o 164% dla kategorii płodów rolnych i aż o 204% dla kategorii produktów przetworzonych – rosła więc ponad 10 razy szybciej niż w innych kategoriach produktów. Spektakularny wzrost eksportu produktów spożywczych wynikał jednak po części z bardzo niskiego pułapu startowego, warunkowanego przez wcześniejszy brak dostępu do chińskiego rynku. Wartość sprzedanej do Chin żywności osiągnęła w roku 2014 poziom ok. 400 mln USD, ale w roku 2011 było to zaledwie 137 mln USD. Sprawia to, że jej udział w całości eksportu z państw „16” do Chin wynosi obecnie niewiele ponad 3,7%. Dotychczasowa współpraca w dziedzinie handlu między EŚW i Chinami, w której priorytet nadany został produktom rolno-spożywczym, przełożyła się na sukces w ujęciu sektorowym. Nie może być ona jednak traktowana jako adekwatna odpowiedź na utrzymujący się od lat deficyt w handlu, który ma głębokie przyczyny strukturalne, wymagające działań długofalowych i skierowanych do całej gospodarki.

Użyteczność formatu „16+1” dla rozwoju wielostronnych narzędzi wspierania eksportu do Chin pozostaje ograniczona, a punkt ciężkości współ-

pracy handlowej EŚW i Chin spoczywał w latach 2011–2015 na relacjach dwustronnych. Sytuacja ta wynikała po części ze wspomnianej już specyfiki sektora rolno-spożywczego, równie istotne było jednak wyraźne skupienie rządów EŚW na bilateralnej współpracy z chińskim partnerem i samodzielnym wspieraniu rodzimych eksporterów. Intensyfikacja współpracy wielostronnej w latach 2014–2015 wynikała w dużej mierze ze znacznego rozszerzenia grupy państw EŚW aktywnie rozwijających eksport żywności do Chin, ponieważ utworzone w ramach formatu „16+1” i Nowego Jedwabnego Szlaku instytucje odgrywają wygodną dla chińskiego partnera rolę koordynacyjną.

Chińska polityka rozwijania handlu z EŚW prowadzona jest dwutorowo – tworzone są skierowane do całego regionu narzędzia koordynacyj-

ne i wspierające import, ale konkretne ustalenia wymagają i tak dialogu dwustronnego. Rząd chiński zapewnia dogodne warunki współpracy w dziedzinach, w których chce zwiększać import – ich prawidłowe rozpoznanie daje szansę na otwarcie wybranych rynków i włączenie chińskiego partnera w rozwój importu z państw EŚW. Stopień wykorzystania utworzonych narzędzi zależy jednak od aktywności poszczególnych rządów, przy czym warunkiem wstępnym jest utrzymywanie dobrych stosunków politycznych z Pekinem. Taka forma współpracy odpowiada państwom EŚW, które nadal preferują samodzielne rozwijanie współpracy z azjatyckim partnerem i wspieranie własnych eksporterów. Wypełnienie treści utworzonych przez Pekin ram współpracy handlowej pozostaje w dalszym ciągu po stronie poszczególnych rządów EŚW.

ANEKS

Wielkość handlu Europą Środkowo-Wschodnią i Chin

Kwestią sprawiającą problemy w analizie i ocenie przemian w wymianie towarowej Chin i EŚW jest dobór statystyk handlowych. Między danymi statystycznymi publikowanymi przez państwa regionu a danymi chińskimi występują rozbieżności – zarówno na poziomie wielkości obrotów handlowych, jak i ich struktury. Dla przykładu, według Chińskiego Biura Statystycznego, łączne obroty handlowe z 16 państwami regionu w 2014 roku wyniosły ok. 60,2 mld USD, według analogicznych instytucji EŚW – ok. 77,6 mld USD. Jeśli chodzi o strukturę obrotów, źródła chińskie zawierają niższe wskaźniki eksportu do EŚW (43,7 mld USD wobec 64,9 mld USD) i wyższe wskaźniki importu z EŚW (16,4 mld USD wobec 10,7 mld USD). W zestawieniu wyników dla wymiany handlowej między Chinami i poszczególnymi państwami, różnice bywają bardzo wyraźne. Najbardziej jaskrawym przykładem jest Słowacja – w 2014 roku, wedle danych słowackich, zanotowała ona deficyt w handlu z Chinami rzędu 4,5 mld USD, podczas gdy według danych chińskich odnotowała ona nadwyżkę na poziomie 0,54 mld USD. Jeśli chodzi o łączną wielkość obrotów handlowych produktami rolno-spożywczymi, w obu przypadkach eksport żywności z „16” do Chin w 2014 roku obliczony został na ok. 400 mln USD. Rozbieżności natomiast pojawiają się w przypadku danych dla poszczególnych państw. Dla przykładu, według Chińskiego Biura Statystycznego, węgierski eksport żywności w 2014 roku osiągnął poziom ok. 21 mln USD, według analogicznej instytucji z Węgier wyniósł on 36,6 mln USD. Dla Rumunii wartości te wynosiły odpowiednio 12,6 mln i 15 mln USD.

Rozbieżności w danych handlowych wynikają najpewniej z odmiennych metodologii, w tym innego traktowania reeksportu w ramach UE i z Hongkongu, tworzą jednak problem w ocenie przepływów handlowych państw EŚW i Chin. Różnice w pomiarach handlu pomiędzy Chinami oraz ich partnerami w regionie mogą prowadzić do rozbieżności w ocenie rozwoju współpracy handlowej i nowych chińskich inicjatyw gospodarczych. Mając na uwadze ten kontekst, w niniejszej analizie przyjęta została perspektywa Europy Środkowo-Wschodniej, a prezentowane statystyki pochodzą ze zbioru danych OECD, publikowanych przez poszczególne państwa regionu.

Obroty handlowe Europy Środkowo-Wschodniej i Chin w latach 2011–2014, w mln USD

Państwo	Eksport żywności		Eksport – całość		Import – całość		Bilans handlowy	
	2011	2014	2011	2014	2011	2014	2011	2014
Polska	61	219	1 861	2 251	18 116	22 993	-16 255	-20 742
Węgry	15	36	1 688	2 156	6 076	5 362	-4 388	-3 205
Czechy	26	40	1 668	2 033	18 905	17 252	-17 237	-15 219
Słowacja	4	1	2 075	1 825	4 644	6 348	-2 568	-4 523
Rumunia	4	13	544	759	3 525	3 150	-2 981	-2 390
Bułgaria	3	59	407	709	945	1 147	-538	-439
Estonia	8	13	304	204	1 395	1 500	-1 091	-1 296
Słowenia	3	4	127	186	1 601	1 725	-1 474	-1 539
Łotwa	4	8	56	140	414	468	-358	-328
Litwa	4	4	81	135	628	884	-548	-749
Macedonia	1	1	127	93	355	432	-227	-339
Albania	0,2	0,0	49	83	345	382	-296	-299
Chorwacja	1	1	55	68	1 605	589	-1 550	-521
Serbia	1	1	15	14	1 488	1 561	-1 473	-1 547
Bośnia i Hercegowina	0,1	0,2	6	9	552	922	-546	-913
Czarnogóra	1	1	1	3	144	176	-143	-173

Źródło: OECD

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Adam Eberhardt,
Marcin Kaczmarski
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Anna Łabuszewska
SKŁAD: Bohdan Wędrychowski

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: +48 | 22 | 525 80 00,
fax: +48 | 22 | 525 80 40

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Zapraszamy na naszą stronę: www.osw.waw.pl